

Strömmande vattendrag är en nyckelfaktor för friska ekosystem, både i våra hav och sjöar. Därför jobbar Sportfiskarna intensivt i hela Sverige för att stärka bestånden av bland annat öring. Det finns nu mängder av exempel på lyckade strömrestaureringar.

TEXT OCH FOTO: JOHN KÄRKI

Strömmande vatten ovärderliga för alla ekosystem

I **SVERIGE** är strömmande vattendrag hårt ansatta av mänsklig aktivitet det senaste seklet. Rinnande vatten har brukats för bland annat dammbyggnad, utdikning och flottning. Utnyttjandet av rinnande vatten har på många sätt varit ett nödvändigt ont, historiskt sett för samhällets olika intressen som jordbruk, industri- och vattenutveckling. Konsekvenserna för ekosystemen har dock visat sig vara ödesdigra i form av utslagna fiskbestånd och mindre biologisk mångfald.

STRÖMMAR EN NYCKELFAKTOR

Något som ofta glöms i sammanhanget är strömmande vattens viktiga roll för hav och sjöars välmående i stort. Åar används som reproduktions- och uppväxtlokal för flera viktiga arter, förutom öring så nyttjar även gäddor och abborrar dessa syrerika miljöer. Rovfiskar bidrar till att minska övergödningen genom att beta ner planktonätande småfisk. En obalans i förhållande rovfisk och planktonätande småfisk skapar en obalans i planktonsamhället med för stor andel växtplankton som har visat sig vara en bidragande orsak till övergödningens problematik. Statusen på våra strömmande vattendrag påverkar

med andra ord hur mycket rovfisk vi har i våra hav och sjöar och är således en nyckelfaktor till friska ekosystem.

LEKPLATSER OCH KANTZONER

Sportfiskarnas fiskevårdare arbetar intensivt över hela landet med att restaurera strömmande vattendrag för att stärka bestånden av bland annat öring. Arbetet riktas främst mot att riva dammar, åter skapa lek- och uppväxtplatser med sten och grus samt storskalig återetablering av kantzoner. Fiskevård kan utåt se ut som att man enbart arbetar i vattendragen, men vägen dit består alltid av segdragna mötestimmar och olika juridiska processer samt tillståndsansökningar. När väl åtgärderna görs är det över på ett par veckor. Arbetet sker ofta med tyngre maskiner som lastbilar, grävskopor och traktorer för att på ett effektivt sätt kunna knacka ner dammar samt få ut stensubstrat i vattendragen.

Ofta består vandringshindren av dammar i syfte att dämna upp en vattenspegel. I en flugfiskares ögon är det givetvis i meningslöshetens tjänst men alla tycker olika. Markägare och kommunpolitiker har ofta andra åsikter. Det är främst intressekonflikter som sätter käppar i

hjulet för snabba och effektiva åtgärder. Det finns exempel på kommuner som planerar ortens framtid kring åns damm och vattenspegel. Andra exempel är rikssintressen som järnvägsbroar byggda på trästomme som är helt beroende av att stå under ytan för att inte vittra sönder.

FISKTRAPPOR DÅLIGT ALTERNATIV

Fisktrappor har alltid setts som en bra lösning på problemet med vandringshinder, men tyvärr är det enbart en dålig kompromiss. Sportfiskarna utvärderade en fisktrappa våren 2015 genom provfiske med ryssja varannan dag uppströms och varannan dag nedströms. Resultatet var tydligt med 468 stycken fiskar fångade nedströms fisktrappan och 89 stycken fiskar fångade uppströms fisktrappan. Trots att fisktrappan var modern och nybyggd reducerade den så pass mycket fisk att Sportfiskarna föreslog utrivning till förmån för en levande strömsträcka genom en av Stockholms vackraste slottsträdgårdar istället för en igenväxt dammspegel.

I den mån det går är alltid utrivning att föredra vid vandringshinder. Fördelarna med utrivning är många men för att nämna ett par är åtgärden underhållsfri, dessutom sänks vattnet av uppströms

Ettåriga öringyngel, +1 år, fångade i Muskån, Nynäshamns kommun.

vilket återskapar grunda och syrerika strömsträckor som öringen utnyttjar vid lek- och uppväxt.

BÅDE LOKALT OCH NATIONELLT

Trots vetskapen om vattendragens betydelse fortsätter hotbilder att målas upp i Sverige i form av destruktiv exploatering och förstörelse av betydelsefulla strömmiljöer. Sportfiskarna är dock inblandade i allt från remisser lokalt till att agera på ett nationellt plan kring att påverka politiker och beslutsfattare. Enkelt sammanfattat arbetar Sportfiskarna från vattendragets porlande strömmar hela vägen upp till maktens korridorer!

Fiskevårdsarbetet är inte gratis. Finansierarna för alla lyckade projekt är länsstyrelsen, kommuner, stiftelser, olika fonder och givetvis även medlemsintäkter. Även olika fiskeföreningar är med och stöttar med mankraft och ekonomiska bidrag ●

Här blir öringarna många fler genom strömrestaurering

Ett axplock av lyckade fiskevårdsåtgärder i Sverige för att stärka beståndet av öring.

förvaltning av bäckar där öring- och bäverpopulationer håller till.

STOCKHOLMS LÄN

- Muskån. Nedersta dammen i Muskån revs ut för att skapa fria vandringsvägar för havsöring och andra arter.
- Vitsån. En 100 år gammal damm revs ut för att skapa fria vandringsvägar och nya strömsträckor uppströms dämet för att stärka öringbeståndet.
- Bränningeån. 300 ton sten och lekgrus tillfördes för att öka lek- och uppväxtyta för havsöring
- Loån. Lek- och uppväxtplatser återskapades genom att lägga i större sten på en sträcka av totalt 300 meter. Befintligt lekgrus luckrades upp för att ta bort sediment och avlagringar.
- Åvaån. Lek- och uppväxtplatser återskapades genom att lägga i sten och större sten med maskinkraft på en sträcka av 400 meter.

GOTLANDS LÄN

- Strömån. Vandringshinder vid kvarnlämning som åtgärdats med omlöp, i första hand för öring.
- Kvarnåkershamn. Vandringshinder vid kvarnlämning som åtgärdats genom omlodning. För alla arter. 2018
- Kvarneån. Biotopvård för havsöring. Ca 500 meter av ån, slingrande i befintlig betesmark, har kompletterats med sten och lekgrus. 2018
- Varbosån. Biotopvård för havsöring. Drygt 800 meter av vattendraget har tillförts sten och grus. 2018.

VÄRMLANDS LÄN

- Stampbäcken. Ett vandringshinder i form av felaktiga kulverteringar åtgärdades samt manuell biotopvård med mankraft utfördes för att stärka öringbeståndet. Även små sidogrenar av vattendraget har öppnats upp för att öka vattendragets yta.

SÖRMLANDS LÄN

- Trosaån. 200 ton sten lades i för att skapa turbulenta strömsträckor. Ett par år efter restaureringen hade öringrekryteringen ökat med över 600 procent.
- Närkeån. Långsiktigt arbete för att få ordning för en utav de kolmårdsbäckar som har allra störst potential. Bland annat biotoprestaurering och omlöpsplaner. Arbetet sker tillsammans med ideella krafter, kommun och Länsstyrelsen där Sportfiskarna är motorn i hela projektet.
- Pjältån. Hösten 2018 utfördes en studie på bäverdammars effekt på öringens lekvandring. Studien utfördes genom att öring märktes med radiosändare som sedan pejlades dagligen under hela hösten och vintern. Resultatet från studien är ännu inte klart men underlaget kommer användas i framtida

ÖSTERGÖTLANDS LÄN

- Lillån. Lillån biotopvårdades genom att återställa en rensad sträcka med sten manuell. Målarten för åtgärden är den storvuxna Sommenöringen.

VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

- Solbergsån. Utrivning av vandringshinder samt biotopvård i och biflöden.
- Lärjeån. Nya fiskvägar samt biotopvård i huvudfåra och biflöden.
- Häggån. Viskans största biflöde, biotopvård.
- Grönån. Ett stort biflöde till Göta älv, biotopkartering för att kartlägga åtgärdsbehovet.
- Bratteforsån. Biotopkartering för att kartlägga åtgärdsbehovet.
- Sollumsån. Ett biflöde till Göta älv, biotopvård. Broälven, biotopkartering för att kartlägga åtgärdsbehov.